

Opdrachtgever

DWI Amsterdam

Gemeente Amsterdam
Dienst Werk en Inkomen

Opdrachtnemer

Amir Nazar

Onderzoek

Einddatum – 1 november 2010

Categorie

Profiling-, diagnose en targeting-
instrumenten

Wat werkt? Wat weten we over effectiviteit

Conclusie

Hoewel er de afgelopen jaren veel onderzoek is gedaan naar de effectiviteit van reïntegratie weten we tot op heden nog weinig over wat in de praktijk echt werkt. Dat komt onder andere doordat de uitvoeringspraktijk van sociale diensten zich lastig laat vergelijken, en definities en administraties zich kenmerken door verscheidenheid. De behoefte om vast te stellen welke interventies op welk moment de gewenste resultaten opleveren is groot. Maar toch slagen we er niet altijd in om een duidelijk beeld te geven van de effecten van reïntegratie instrumenten. Met deze uitdaging in het achterhoofd heeft de G4 een poging gedaan om de kennis van de effectiviteit van re-integratie eens op een rijtje te zetten. Waarom? Om aan te kunnen geven wat werkt. Maar ook omdat wij willen weten hoe we met minder middelen meer mensen aan het werk kunnen krijgen. In dit stuk zetten we uiteen wat de algemene strekking is van de conclusies over effectiviteit van re-integratiemiddelen.

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/jd50e2r7>

WAT WERKT?

Wat we weten over de effectiviteit van
re-integratiemiddelen

'Hét recept voor succes bestaat niet. Niet iedereen komt tot dezelfde oplossingen en aanpak, maar succesvolle gemeenten maken bewuste keuzes en voeren die vervolgens consequent door'.

-
De caleidoscoop van re-integratie (Divosa, 2008)

Aanleiding

Mensen weer aan het werk krijgen. Dat is waar wij ons als sociale diensten van de G4 elke dag hard voor maken. We steken veel energie in mensen zodat ze goede kaarten krijgen om werk te vinden. Dat doen we op vele manieren. Maar welke aanpak en welke instrumenten van re-integratie leiden nu tot het optimale resultaat? Met onafwendbare bezuinigingen in aantocht is deze vraag actueler dan ooit.

Hoewel er de afgelopen jaren veel onderzoek is gedaan naar de effectiviteit van re-integratie weten we tot op heden nog weinig over wat in de praktijk echt werkt. Dat komt onder andere doordat de uitvoeringspraktijk van sociale diensten zich lastig laat vergelijken, en definities en administraties zich kenmerken door verscheidenheid. De behoefte om vast te stellen welke interventies op welk moment de gewenste resultaten opleveren is groot. Maar toch slagen we er niet altijd in om een duidelijk beeld te geven van de effecten van re-integratie instrumenten. Met deze uitdaging in het achterhoofd heeft de G4 een poging gedaan om de kennis van de effectiviteit van re-integratie eens op een rijtje te zetten. Waarom? Om aan te kunnen geven wat werkt. Maar ook omdat wij willen weten hoe we met minder middelen meer mensen aan het werk kunnen krijgen. In dit stuk zetten we uiteen wat de algemene strekking is van de conclusies over effectiviteit van re-integratiemiddelen.

Onderzoeksproces

Door de uitkomsten van zoveel mogelijk relevante onderzoeken in kaart te brengen is een aanzet gegeven om die kennis in beeld te brengen. We hebben een catalogus gemaakt van drieëndertig onderzoeken op het vlak van de effectiviteit van re-integratie uit de periode 2005 – 2010. Eénderde van de onderzoeken is kwalitatief van aard (zoals interviews en casestudies), éénderde is kwantitatief en gebaseerd op statistische analyse van data van o.a. het CBS, en de overige éénderde zijn onderzoeken met zowel kwalitatieve als kwantitatieve insteek. De onderzoeken verschillen verder aanzienlijk van elkaar: instrumentmetingen en pilot-evaluaties van gemeenten, algemene effectiviteitsmetingen op landelijk niveau, internationaal vergelijkende studies en wetenschappelijke publicaties.

Wat werkt?

In de catalogus zijn de onderzoeken gecategoriseerd en is nader gekeken naar overeenkomsten in de conclusies. Uit dit filterproces is een 9-tal hoofdlijnen voort gekomen.

1. Diagnose: Kan het op eigen kracht? Niet te snel op traject¹

De diagnose is een onmiskenbaar belangrijk onderdeel in het proces. Aan de kop van het proces moet dan ook consequent aandacht worden besteed aan screening, profiling en targeting. De klantmanager moet bepalen of de werkzoekende op eigen kracht werk kan vinden of niet. Dat is (op korte termijn) effectief en efficiënt, de klant kan het eigen netwerk gebruiken en kan daar 100% van zijn tijd aan besteden. De groep nieuwe instromers in de WWB is bij uitstek een categorie waarin eigen verantwoordelijkheid effectief is (zie 3.). Een (intensief) re-integratietraject gaat ten koste van deze eigen zoekcapaciteit. Het voorkomt ook dat (dure) re-integratie-instrumenten worden ingezet voor klanten voor wie dit eigenlijk niet nodig was. Het betrekken van zachte factoren (gezondheid, motivatie, sociaal-cultureel kapitaal, e.d.) in profiling-instrumenten blijkt de voorspelkracht van een succesvolle plaatsing te verbeteren.

2. Diagnose: Niet op eigen kracht? Snel op traject²

Als uit de diagnose of na zoeken op eigen kracht blijkt dat het de klant niet zelf gaat lukken is het wél zaak de klant zo snel mogelijk een traject te bieden. Het betrekken van zachte factoren in de diagnose is effectief bij het maken van een juiste keuze voor interventie. Door in de diagnose een koppeling te maken met concrete beroepen kan een gericht trajectaanbod gevonden worden. Op basis van onderzochte cases, blijkt het moeilijk vast te stellen of het ingezette re-integratietraject logisch voortvloeit uit de diagnose. Het is dus van essentieel belang dat de diagnose goed aansluit op de trajectkeuze.

3. Doelgroep: Nieuwe instroom WWB na 6 maanden op traject³

Voor de nieuwe instroom in de bijstand kunnen we in ieder geval iets zeggen over de start en het effect van trajecten. In de eerste 6 maanden is de start van een traject niet altijd even effectief. Er is niet veel verschil te zien tussen mensen die wel of niet een traject hebben gevolgd. Eén studie wijst zelfs uit dat tweederde van de mensen die geen traject hebben gehad in het eerste jaar weer uitgestroomd is naar werk. Er gaat dus een prikkel uit van het vooruitzicht van een traject. Een klant te vroeg op traject zetten kan een 'lock-in' effect hebben, namelijk dat de klant niet meer zoekt en wil zoeken naar werk. Maar als een traject binnen het eerste jaar van instroom start, is het effect in de tweede jaar dat de uitstroom hoger dan mensen die geen traject hebben gevolgd. Kortom, het effect van trajecten wordt

---

¹ Onderzoek 3, 9, 19, 26, 27 (Catalogus)

² Onderzoek 3, 9, 19, 26, 27 (Catalogus)

³ Onderzoek 5, 6, 23, 29 (Catalogus)

pas later zichtbaar en het vooruitzicht van een traject prikkelt mensen om op eigen kracht een baan te vinden. Uiteraard blijft maatwerk in dit proces erg essentieel, want niet iedereen kan het op eigen kracht. Een groot deel wel.

4. Doelgroep: Positief lange termijn effect voor langdurig werklozen⁴

Inspanningen van re-integratie worden over de hele linie als effectiever gezien bij klanten die (relatief) moeilijk te plaatsen zijn. Uit een vergelijking tussen de effectiviteit van instrumenten voor kansrijke en kansarme klanten komt naar voren dat er een grotere gedrag- en competentieverandering waar te nemen is bij de laatste categorie dan bij de eerste. De kans op herhaalwerkloosheid is bovendien kleiner bij uitgestroomden met lange afstand tot de arbeidsmarkt. Of het inzetten van een re-integratietraject direct verband heeft met de duurzaamheid van de loopbaan van de klant is niet vastgesteld. Maar als de klant eenmaal een baan heeft, valt drie op de vier niet meer terug in de werkloosheid. Op lange termijn is het investeren in deze groep dus de moeite waard. Als gemeenten nog selectiever omgaan met de inzet van re-integratietrajecten kan er ruimte ontstaan om klanten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt sneller te begeleiden naar werk. Een deel van deze groep krijgt nog helemaal geen traject binnen drie jaar. Dit, terwijl van alle klanten die na drie jaar nog een uitkering hebben, 70 procent geen volledige ontheffing heeft van de arbeidsplicht. Hier is nog een wereld te winnen.

5. Traject: Combineer scholing met werk⁵

Trajecten waarin scholing en werk worden gecombineerd komen bij meerdere onderzoeken als zeer effectief uit de bus. Vooral voor jongeren zonder startkwalificatie, niet-westerse allochtonen en herintredende vrouwen is dit een effectief recept. Het enkel voorschotelen van opleidingstrajecten is juist voor (kansarme) jongeren en schoolverlaters minder effectief. Het volgen van opleidingstrajecten bij werkgevers is zowel aantrekkelijk als leerzaam voor jongeren. Dit werkt.

6. Traject: Mix van begeleiding en incentives⁶

Bij mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt werkt de begeleiding naar werk vooral als het gepaard gaat met – de dreiging van – sancties. Uit meerdere studies komt naar voren dat sancties een effectief middel zijn om mensen aan het werk te krijgen. Door kordaat op te treden bij verzuim van verplichtingen die aan werkloosheidsuitkeringen zijn verbonden, stromen meer mensen uit de bijstand. Uit meerdere pilot-evaluaties komt naar voren dat de gewenste verandering in houding en gedrag van de deelnemers optreden bij de inzet van coaches. De persoonlijke aandacht van de coach aan de klant, tezamen met de laagdrempeligheid van de jobcoach en de mogelijkheid tot sanctioneren leiden tot een sterkere werkmotivatie van klanten. Met persoonlijke coaching kan men sterker inspelen op

---

⁴ Onderzoek 2, 6, 13, 18, 20, 23, 27 (Catalogus)

⁵ Onderzoek 3, 5, 20 (Catalogus)

⁶ Onderzoek 20, 26, 32, 33, 22, 9 (Catalogus)

de werkwens van de klant en kunnen zelfsturing instrumenten effectief toegewezen worden. Het stimuleren van deelnemers om stappen te ondernemen is een belangrijk doch intensief proces dat werkt. De boodschap is dat effectief beleid een evenwichtige mix moet zijn van bemiddelen, prikkelen en coachen.

7. Traject: Loonkostensubsidie tijdelijk en met loopbaanperspectief⁷

Generieke (loon)kostensubsidies aan werkgevers en directe banencreatie in de publieke sector zijn niet altijd effectief als het gaat om doorstroming naar reguliere arbeid. Maar wanneer loonkostensubsidies tijdelijk worden ingezet als opstap naar en met uitzicht op een 'echte' baan is dat beeld gunstiger, vooral voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De effectiviteit van de inzet van loonkostensubsidies wordt verder vergroot als die hand in hand gaan met een goede begeleiding en/of functiegerichte scholing.

8. Traject: Doelgerichte samenwerking met werkgevers⁸

Intensivering van de aandacht en contact met werkgevers leidt tot verbetering van de vacaturevervulling enerzijds en effectievere re-integratie anderzijds. Een actieve en vroege betrokkenheid van werkgevers bij de inrichting en uitvoering van re-integratietrajecten vergroot de uitstroom van bijstandsgerechtigden. Het bewust in kaart brengen van de regionale personeelsvraag en aanbod zorgt voor een doelgerichtere plaatsing. In een van de onderzoeken wordt geopperd om samen met het bedrijfsleven een gemeentelijk uitzendbureau op te zetten: het flexbedrijf. Ook worden sectorale brancheservicepunten (uitbouw huidige Werkgeversservicepunt) aangehaald als kansen. Bemiddeling die naar twee kanten toe gericht is: naar de klant en naar de werkgever. De werkgever moet financieel geprikkeld worden en de klant moet door sancties gestimuleerd blijven om mee te doen.

9 Traject: Zelfsturing⁹

Er is nog geen eenduidig beleid ten aanzien van zelfsturingsmogelijkheden voor de klanten. Mondjesmaat experimenteren sociale diensten met deze vorm. Er is dan ook weinig te zeggen over dit de effectiviteit van dit instrument. De eerste ervaringen zijn echter positief. Voor de groep klanten die volgens de diagnose op eigen kracht werk kunnen vinden is zelfsturing bovendien een interessante eerste stap ter ondersteuning van de werkwens.

Wat willen we nog meer weten?

Het grote palet aan studies heeft ons duidelijk gemaakt dat het moeilijk blijft om een eenduidig beeld te schetsen van de effectiviteit van het re-integratiebeleid in Nederland. Toch hebben we getracht om te analyseren welke hoofdconclusies een gemene deler vormen door alle onderzoeken heen. Uiteraard zijn dit rode draden die veel vragen oproepen. De catalogus

---

⁷ Onderzoek 20, 31, 33, 26 (Catalogus)

⁸ Onderzoek 15, 17 (Catalogus)

⁹ Onderzoek 3 (Catalogus)

is een instrument voor verdere verdieping en nader onderzoek. Een aantal vragen waarop nog antwoord gegeven moet worden, is:

- De aanbevelingen lijken elkaar allemaal te (kunnen) versterken. Hoe zorgen we ervoor dat er een optimale combinatie ontstaat?
- Wat zijn de voorspellende factoren ten aanzien van de re-integreerbaarheid van klanten?
- Wat gaat het ons opleveren en besparen als gemeenten de beleidsaccenten zouden verschuiven naar de 7 succesvolle interventies?
- Is de ontwikkeling van de effectiviteit uit te drukken in tijd? Zodoende kunnen we vaststellen welke verbetering zijn. Op de achtergrond hiervan speelt de behoefte aan een integraal systematiek van beleidsevaluatie.

Zowel op procesmatig niveau als op inhoudelijk niveau is extra onderzoek en verdieping gewenst. Nader onderzoek zal moeten plaatsvinden over onder andere deze vraagstukken.

Tenslotte is ons opgevallen dat er een grote kloof bestaat tussen de abstracte en theoretische wereld van de wetenschap en de dagelijkse uitvoeringspraktijk van de sociale dienst. Het blijkt zeer moeilijk de kennis en aanbevelingen uit onderzoeken te vertalen naar concrete concepten of instrumenten met toegevoegde waarde voor de uitvoering. Ook daar is nog een wereld te winnen.